

ФОНЕТИКА. ІСТОРІЯ МОВИ

Ірина Савченко

ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО СКЛАДОПОДІЛУ (АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД)

У статті проаналізовано наявні в українському мовознавстві правила складоподілу, виявлено спільні й відмінні риси при встановленні меж між складами на фонологічному та фонетичному рівнях.

Ключові слова: український складоподіл, фонологічний склад, фонетичний склад.

Об'єктивне визначення межі українського складоподілу є однією з найважливіших проблем вивчення складу як фонетико-фонологічної одиниці, і вона ще й до сьогодні не має в мовознавчій науці однозначного вирішення. Склад – мінімальна одиниця як фонетичного, так і фонологічного рівнів, тому питання про граничність складу в українській мові розглядалося лінгвістами під різними кутами зору – фонетичним і фонологічним. Межі фонетичного складоподілу окреслювали М. Ф. Наконечний [7], М. А. Жовтобрюх [3], П. П. Коструба [5], Ю. О. Карпенко [4, с. 45–47] та ін. На особливості фонологічного складоподілу вказував В. М. Брахнов [2]. На думку Л. В. Щерби, “мова наша являє собою звуковий потік, що на слух безпосередньо розпадається з усяких поглядів на різні відтинки більшої чи меншої довжини, причому найдрібнішим відтинком є склад. У центрі кожного складу маємо фонему, що може бути більш або менш продовжена без жодного ослаблення чи посилення і зветься складотворною, або складовою, фонемою. Їй може передувати група звуків, які становлять безперервно посилюваний ланцюг і які називаються нескладотворними, або нескладовими. Всяка зупинка в посилюванні створює нову складову, або складотворну, фонему, отже, й новий склад. За складовою фонемою може йти ряд звуків, що становлять безперервно послаблювальний ланцюг і що теж зветься нескладовими, чи не складотворними. Усяка зупинка в ослаблюванні також створює нову складову фонему, і, значить, новий склад” [10, с. 72].

Установлення граничності силабем, тобто фонологічних складів, все більше привертає увагу вчених, оскільки склад – не лише вимовлювана одиниця, найкоротший відрізок, який можна виокремити при аналізі артикуляційних рухів під час говоріння, але й психологічний еквівалент частини мовленнєвого ланцюжка, образ вимовлюваного складу, що відкладається в людській свідомості та сприяє адекватному сприйняттю цього мовленнєвого ланцюжка, що є досить актуальним для сучасного мовознавства. Тому мета нашої статті – зробити аналітичний огляд наявних у лінгвістиці правил фонетичного і фонологічного складоподілів, проаналізувати їхні спільні й відмінні риси.

Зазвичай межами між складами фонетичного рівня служать моменти найбільшого затухання звучання. Ці межі при уповільненому темпі мовлення

сприймаються на слух чітко, при швидкому темпі мовлення – майже не сприймаються, отже, межа між складами може змінюватися при зміні темпу мовлення, інтонації, наголосу тощо [6, с. 19].

Український складоподіл підпорядкований прояву кількох тенденцій. Структура складу в російській, українській, білоруській та інших слов'янських мовах загалом дуже близька й виявляє спільність в основних моментах свого розвитку. Усім цим мовам більшою чи меншою мірою властива загальна тенденція притягати групи приголосних між голосними до другого (наступного) голосного, тобто “прокладати границю помежи складами не всередині групи, а перед нею: *се-стра, мі-сто* тощо” [7, с. 154; 10, с. 72]. У середині ХХ ст. одним із перших українських фонетистів П. П. Коструба називав три тенденції поділу слів на складі: 1) схильність до відкритих складів, 2) закон зростаючої гучності, 3) схильність до милозвучності [5, с. 30 – 31].

Схильністю до відкритих складів, що бере свій початок від давньоруської мови, учений називає властивість складів закінчуватися на голосний. “Навіть там, де всередині слова зустрічається група приголосних, вона часто не розділяється, а ціла відходить до дальшого складу, так щоб попередній закінчувався на голосний, тобто залишався відкритим” [5, с. 31]. Проте повному здійсненню схильності до відкритих складів, як вважає П. П. Коструба, перешкоджають дві інші характеристичні особливості української мови: закон зростаючої гучності та закон милозвучності мови.

Закон зростаючої гучності вимагає, щоб звуки всередині складу слідували один за одним у порядку наростаючої гучності, тобто від звука найменш гучного до найбільш звучного. На думку українського фонетиста, “за ступенем гучності звуки української мови поділяють на п'ять груп, які подаємо в порядку від найменш гучних до найгучніших: 1) глухі приголосні, 2) дзвінкі шумні приголосні, 3) дзвінкі сонорні приголосні, 4) нескладотворчі голосні [8] та [] , 5) складотворчі голосні” [5, с. 32].

Інтервокальні приголосні, згідно із законом зростаючої гучності, відходять до наступного складу, попередній склад стає відкритим, бо в такому разі другий принцип побудови складів – наростання звучності – не суперечить першому – тяжінню до відкритих складів (так, у словах *ве-сти, ні-хто, по-ї-зди*, всі складі відкриті, оскільки, як зазначає П. П. Коструба, наступний звук гучніший від попереднього). Проте в словах *везти, книжка, бігти, дзвінкий, обступити* в групах приголосних **зт, жк, гт, нк, бст** порядок сполучення консонантів інший: перший приголосний дзвінкий, а другий – глухий (наступний приголосний має меншу гучність, ніж попередній; гучність не зростає, а, навпаки, слабшає). У таких випадках закон зростаючої гучності вимагає розділення групи консонантів, і перший дзвінкий приголосний відходить до попереднього складу (*вез-ти, книж-ка, біг-ти, дзвін-кий, об-ступити* тощо), спричинюючи появу закритих складів [5, с. 33].

П. П. Коструба звертає увагу на можливість появи закритих складів у словах у результаті збігу незручних для вимови консонантних звуків (*вік-но, штуч-ний, зат-кати* тощо), що містять елемент зімкнення при артикуляції. У таких випадках, на його погляд, вступає в дію третій принцип побудови

складів в українській мові – схильність до милозвучності, унаслідок чого перший приголосний незручної для вимови консонантної групи відходить до попереднього складу, який стає закритим [5, с. 34].

У сучасному українському мовознавстві не всі науковці віддають перевагу третьому принципові, засвідченому в середині ХХ ст. В. В. Лобода, наприклад, підтримує цю наукову позицію і вважає, що в сучасному складоподілі діють дві головні тенденції. По-перше, у сучасній українській мові продовжує діяти загальнослов'янська тенденція наростаючої звучності в межах складу, що зумовлює дію відкритого складу. У зв'язку з цим українські склади повинні закінчуватися голосними – звуками найвищої соборності. По-друге, сучасній українській мові властива тенденція до милозвучності, що зумовлює усунення груп приголосних у межах одного складу, уникнення різких перепадів між наростанням і послабленням звучності в межах складу і на межі складів [6, с. 33].

Н. І. Тоцька вважає, що закони милозвучності суттєво не впливають на український складоподіл і називає такі два чинники: 1) тяжіння до відкритих складів (*не-ро, го-стро, ві-дро*) і 2) тяжіння до наростаючої звучності. Згідно з теорією сонорності, кожен склад становить послідовність звуків із зростаючою від початку до вершини складу сонорністю. При цьому виходять із того, що за сонорністю, тобто гучністю, звуки можна поділити на такі групи: голосні (найгучніші), далі – в порядку зменшення гучності – сонорні, дзвінкі й глухі приголосні. Якщо між складами наявний збіг приголосних, то межа між ними повинна пройти так, щоб гучність звуків попереднього складу поступово спадала, а наступного – наростала [9, с. 72].

У слові *добрий*, наприклад, складова межа, згідно із законом відкритого складу, проходить після [о]: *до-брий*, оскільки в другому складі сонорність наростає (дзвінкий, сонорний, голосний). В іншому слові *гілка* за законом відкритого складу складоподіл мав би такий вигляд: *гіл-ка*, проте це суперечить акустичній природі складу і закону наростаючої гучності звукових одиниць у межах складу: другий склад починався б сонорним [л], після якого йшов глухий [к], тоді – голосний [а], тобто сонорність була б вища на початку складу, далі спадала б і потім наростала знову. Тому складова межа, у суперечення тенденції до відкритого складу, проходить після [л].

Н. І. Тоцька пропонує гучність позначити цифрами: 4 – гучність голосних, 3 – гучність сонорного, 2 – гучність дзвінких шумних, 1 – гучність глухих шумних, у результаті чого складоподіл у наведених нижче словах матиме такий вигляд: *пі-шла* (14-134), *каз-ка* (142-14), *ком-байн* (143-2433), *пар-та* (143-14) [9, с. 73]. Ці приклади засвідчують складні випадки поєднання звуків у складах (*каз-ка, ком-байн, пар-та*), у яких складоподіл не виявляє чіткого наростання гучності, як це представлено в слові *пі-шла* (14-134).

Ураховуючи обидві тенденції (загальне тяжіння до відкритих складів та дію висхідної звучності), Н. І. Тоцька пропонує такі основні правила складоподілу: 1) один приголосний, що стоїть між голосними, завжди належить до наступного складу: *во-да, не-ре-вал, не-ре-не-се-но*; 2) два шумні приголосні (обидва дзвінкі

або обидва глухі) відходять до наступного складу: *ті-сто, во-ско-вий, ді-жда-ти-ся, не-спо-кій, при-ї-зди-ти, не-ща-стя*; 3) два шумні приголосні, якщо перший з них – дзвінкий, а другий – глухий, належать до різних складів: *рід-ко, каз-ка, греб-ти*; 4) три приголосні, якщо два перші з них шумні (обидва дзвінкі або обидва глухі), а третій сонорний, відносять до наступного складу: *ві-стря, за-здо-щі*; 5) якщо між голосними є два або більше приголосних, то сонорні звуки [й], [в], [р], [л], [м], [н], [р'], [л'], [н'], що йдуть після голосного, належать до попереднього складу, а звуки, що стоять після них, – до наступного: *стов-пи, мор-ква, сум-ка, кон-то-ра*; 6) якщо другим приголосним є сонорний, то разом із попереднім він відійде до наступного складу: *по-свист, ко-бра, купля, по-смі-шка*; 7) два сусідні сонорні приголосні належатимуть до різних складів: *мар-но, зер-но, віль-но, горло*; 8) подовжені приголосні при складоподілі можуть розриватися: *об-бити, ніч-чю, зіл-ля, маз-зю* тощо [9, с. 73–74]. Ці правила українського складоподілу стали базовим теоретичним матеріалом багатьох посібників та підручників із фонетики сучасної української літературної мови [1, с. 247].

В історії українського складоподілу були й інші спроби встановлення меж між складами на фонетичному рівні. В. М. Брахнов, наприклад, при визначенні межі фонетичного складу керувався даними експериментальних досліджень і враховував часову характеристику інтервокальних приголосних, частоту основного тону сонорних, нескладових та шумних дзвінких приголосних, в окремих випадках – характер зростання інтенсивності звучання, характер мовного сигналу тощо [1, с. 351]. Його експериментальні дослідження показали, що в більшості випадків межа складоподілу, визначена на слух, збіглася з межею, визначеною за допомогою спеціальної апаратури.

Автор експерименту виявив цікаву закономірність, що межа складоподілу проходить також між дзвінким щілинним і наступним дзвінким зімкненим, як-от: [д¹руж-ба], [зв'із-¹док] [1, с. 253].

У словах із трьома інтервокальними приголосними В. М. Брахнов помітив вплив перед- і післянаголошеної позиції на складоутворення. Якщо перший приголосний шумний щілинний або зімкнений, то в переднаголошеній позиції він також належить до попереднього складу: [об-с¹та-ви^е-на], [ут-к¹ну-ти]. У післянаголошеній позиції глухі й дзвінкі приголосні, якщо за ними далі йде сонорний, як правило, належать до наступного складу: [за-здр'у], [ро-збрат] тощо. Сполучення глухих приголосних, яке починає зімкнений, у такій позиції теж відходить до наступного складу: [ле-нс'ки]. Початковий щілинний у подібних сполученнях належить до попереднього складу: [к'іс-тка] [2, с. 356].

У словах із чотирма інтервокальними приголосними два останні завжди належать до наступного складу. Перший і другий приголосний можуть входити як до наступного, так і до попереднього складу. До попереднього складу перший приголосний належить тоді, коли він сонорний чи шумний дзвінкий: [зем-ство], [чер-ст¹ви], [об-стр'іл]. При вимові, дещо сповільненій і менш енергійній, другий приголосний теж може належати до попереднього складу, наприклад: [земс-тво], [че^урс-т¹ви]. Шумний глухий, що стоїть у післянаголошеній позиції, залежно від темпу мовлення може відходити і до

наступного складу, і разом з наступним приголосним – до попереднього, пор.: [¹ше-фство] і [¹шеф-ство] [2, с. 356–357].

Вплив надсегментного чинника (урахування переднаголошеної та післянаголошеної позиції інтервокальних приголосних) виявився малоефективним і спричинив розбіжності в поглядах на встановлення межі складоподілу. На думку М. А. Жовтобрюха, якщо між голосними стоїть кілька приголосних, то після наголосу один із них відходить до попереднього складу, а решта – до наступного: ¹міс-то, ¹гос-трий. Якщо кілька приголосних стоїть після ненаголошеного складу, то всі вони, крім [й], [в], [р], [л], відходять до наступного складу: се-ст¹ра, ко-б¹зар, а-бст¹рак-тний, ві-ді-пх¹ну-ти тощо [3, с. 150].

В українському мовознавстві остаточно не розв'язане питання щодо межі складів у словах із подовженими приголосними. Сполуки такого типу Л. В. Щерба називав двовершинними, “коли початок і кінець приголосного є однаково сильними, середина ж його значно послаблена”, і додавав, що “двовершинні можуть перебувати тільки на складоподілі” [10, с. 75]. Очевидно, саме це дозволило українському фонетисту Н. І. Тоцькій розривати подовжені консонанти на межі складу: об-би¹ти, ніч-ч¹ю, зіл-ля, насін-ня тощо [9, с. 74]. Однак, на думку Л. В. Щерби, при пришвидшеній вимові подовжені приголосні перетворюються на сильнокінцеві й відходять до наступного складу, як-от: рос. бе-ссада (без сада) [10, с. 75].

На особливості складоподілу в словах з інтервокальними приголосними вказує і В. М. Брахнов. Він вважає, що зниження рівня звучання подовженого приголосного досить часто відбувається не в кінці його творення, а всередині. Частота основного тону дзвінкого приголосного подібна до вияву її в сполученнях двох приголосних; у переднаголошеній позиції вона більша на його першому елементі. Якщо подовжений приголосний сонорний або шумний дзвінкий, то його перший елемент забарвлюється звуковими властивостями попереднього голосного, а другий – властивостями наступного голосного. Проте пониження звучання між першим і другим елементами подовженого приголосного не залежить від місця наголосу в слові, а це є ознакою того, що воно розмежовує не окремі звуки, а лише окремі фази того самого звука. Таким чином, інтервокальний подовжений приголосний фонетично не розпадається на два звуки, тому межа складоподілу проходить не між його елементами, а між ним та попереднім голосним: [¹з'і-л':а], [¹в'і-с':у], [¹п'і-д':а-ш':а] [2, с. 254–255].

Більшість мовознавців відзначає, що на складоподіл іноді впливає морфемна будова, через це на межі префікса й кореня може бути два варіанти складоподілу: без-донний і бе-здонний, від-вів і ві-двів, роз-бити і ро-збити [1, с. 248; 3, с. 150; 9, с. 74]. Оскільки членування мовленнєвого потоку передбачає виділення фраз, синтагм, фонетичних слів і складів, то за законами усного мовлення фонетичний склад домінує, часто ігноруючи не лише межі морфем, але й межі слів, як-от: по-бі-гу-стен (побіг у степ), спо-га-ду-пам'-я-ті (спогад у пам'яті), мі-жлі-со-мі-струм-ком (між лісом і струмком) тощо.

Як бачимо, аналіз представлених нами навчальних підручників і посібників засвідчує інтерес науковців до складу як одиниці фонетичного рівня мови,

установлення його меж у мовленнєвому потоці. Натомість поза увагою залишилися дослідження силабем і, власне, складоподіл на фонологічному рівні.

В основному граничність мовленнєвого й мовного складів можна встановити за спільними правилами складоподілу. Проте в окремих випадках складовиділення в мові та мовленні нами помічено суттєві відмінності, зокрема в словах із консонантним подовженням, як-от: *тонна, сіллю, над дорогою, вісню* тощо. При фонематичному аналізі складоподіл перших двох слів засвідчить межу між однаковими сонорними ($/^1\text{тон-на}/$, $/^1\text{с'іл'-л'у}/$), а у двох наступних словах межу між ідентичними шумними можна поставити під сумнів, оскільки фонemi $/д/$ і $/д'/$ – обидві дзвінкі, а $/с'/$ і $/с'/$ – обидві глухі, тому складоподіл може бути такий: $/на-ддо-^1\text{ро-го-йу}/$, $/^1\text{ві-с'с'у}/$. Фонетичний аналіз цих слів виявить іншу особливість: дві однакові фонemi під час мовлення реалізуються одним подовженим звуком, який в інтервокальній позиції належатиме до наступного складу. Пор.: *життя* – $[ж\text{и}^e\text{-т':а}]$, *піддон* – $[п'і\text{-д:он}]$ і *жити* – $[^1\text{жи-ти}]$, *бідон* – $[б'і\text{-дон}]$.

Розбіжності при складоподілі на фонологічному та фонетичному рівнях виявлено також у словах із асимілятивними змінами, зокрема з асиміляцією за дзвінкістю (пор.: $/бо-рот\text{'-}^1\text{ба}/$ і $[бо-ро-д\text{'-}^1\text{ба}]$), за глухістю (пор.: $/роз-ка\text{'-}^1\text{за-ти}/$ і $[ро-ска\text{'-}^1\text{за-ти}]$), за місцем творення і глухістю (пор.: $/вог-ко/$ і $[^1\text{во-хко}]$) тощо.

Уважаємо, доречно також урахувати спосіб творення дзвінких шумних: із двох інтервокальних приголосних залишати в попередньому складі дзвінку шумну фонему (звук), а до наступного складу відносити дзвінку зімкнену чи аффрикату ($/д\text{'-}^1\text{руж-ба}/$, $/біг\text{'-}^1\text{цем}/$; $[^1\text{роз-д'іл}]$, $[^1\text{йіж-Уу}]$) і навпаки ($/коб\text{'-}^1\text{зар}/$; $[нуд\text{'-}^1\text{га}]$), ураховуючи закон наростаючої гучності. Згідно зі шкалою сонорності О. Єсперсена, дзвінкі щілинні більш гучні, ніж дзвінкі зімкнені (див. порядок наростання звучності: 0 – глухі зімкнені, 1 – дзвінкі зімкнені, 2 – глухі щілинні, 3 – дзвінкі щілинні, 4 – носові, 5 – бокові, 6 – дрижачі, 7 – голосні високого підняття, 8 – голосні середнього підняття, 9 – голосні низького підняття) [цит. за: 8, с. 96]. Межа між складами проходить у місці “зламу” звучності, тобто там, де поруч розташовані звуки з відносно нижчим рівнем сонорності: $/д\text{'-}^1\text{руж-ба}/$ (1673-19), $/біг\text{'-}^1\text{цем}/$ (173-084), $/коб\text{'-}^1\text{зар}/$ (081-396) (при фонологічному складоподілі); $[^1\text{роз-д'іл}]$ (683-175), $[^1\text{йіж-Уу}]$ (573-07), $[нуд\text{'-}^1\text{га}]$ (471-39) (при фонетичному складоподілі).

У зв'язку з цим основні правила фонологічного та фонетичного складоподілу можна представити так.

1. Один інтервокальний приголосний завжди належить до наступного складу: $/са\text{'-}^1\text{ди-ба}/$, $/де\text{'-}^1\text{ре-во}/$, $/чу\text{'-}^1\text{жи-на}/$, $/по\text{'-}^1\text{да-ру-нок}/$ (у фонематичному записі); $[ла\text{'-}^1\text{та-т':а}]$, $[во\text{'-}^1\text{ло-с':а}]$, $[бе^u\text{'-}^1\text{з:а\text{'-}^1\text{ко-н:и}^e\text{'к}}]$ (у фонетичному записі).

2. Два інтервокальних приголосних можуть належати до наступного складу і можуть розділятися. До наступного складу відійдуть:

а) обидві глухі шумні фонemi (звуки): $/гу\text{'-}^1\text{сто}/$, $/те\text{'-}^1\text{шча}/$, $/л'і\text{'-}^1\text{х\text{'-}^1\text{тар}}/$, $/р'а\text{'-}^1\text{ска}/$, $/ша\text{'-}^1\text{нка}/$, $/кри\text{'-}^1\text{хта}/$ (при фонологічному складоподілі); $[ро\text{'-}^1\text{сти}^e\text{'-}^1\text{та-ти}]$, $[^1\text{ле-хко}]$, $[ро\text{'-}^1\text{сту-ли-ти}]$, $[н'і\text{'-}^1\text{хт'і}]$, $[ши^e\text{'-}^1\text{п'иши-на}]$ (при фонетичному складоподілі);

б) обидві дзвінкі шумні фонemi (звуки), однакові за способом творення

(або обидві зімкнені, або обидві щілинні): /при-д¹ба-ти/; аналогічно при фонетичному складоподілі: [бо-ро-д¹ба], [фу-д¹бол], [л¹і-з¹госп];

в) дві приголосні, перша з яких – шумна, а друга – сонорна фонема (звук): /ху-тро/, /ша-бл¹а/, /с¹р¹і-бло/, /скі-с¹ний/ (у фонематичному записі); [ша-ш¹лик], [о-браз] (у фонетичному записі).

Поділ між двома інтервокальними приголосними проходить:

а) між двома сонорними – див. фонологічний складоподіл: /гор-ло/, /г¹рив-н¹а/, /пер-ли/, /п¹ил¹-но/ і фонетичний: [д¹и¹з-но], [м¹р¹і)-ни^ек], [ку-п¹і¹з-л¹а], [йу-ве^у-л¹і¹р-ни)], [с¹ум-но], [зе^ум-л¹а];

б) якщо перша фонема (звук) – сонорна консонанта (при фонологічному складоподілі): /ск¹л¹ан-ка/, /став¹-ки/, /чай-ка/, /рей-де^ур/, /лом¹-бард/, /ку-ран-ти/; і коли перший звук – сонорний чи нескладовий (при фонетичному складоподілі): [кре)-да], [г¹рав-с¹а], [гон¹-чар], [во¹з-ки], [го)-дал-ка];

в) якщо перша фонема – дзвінка, а друга – глуха шумна (у фонематичному записі): /каз-ка/, /ш¹вед-ка/, /д¹ог-ту/ і відповідно якщо перший звук – дзвінкий, а другий – глухий шумний (у фонетичному записі): [л¹іж-ко], [р¹ід-ко], [об-шук];

г) якщо перша фонема (звук) – дзвінка щілинна, а друга фонема (звук) – дзвінка зімкнена або афrikата і навпаки: /куз¹-бас/, /д¹руж-ба/, /об¹-жа-ти/ (при фонологічному складоподілі); [оз¹-де], [п¹роз¹-ба], [ру-г¹зак], [йа-г¹же] (при фонетичному складоподілі) тощо.

3. Три і більше інтервокальних приголосних можна розподілити так:

а) першу сонорну фонему завжди залишають у попередньому складі, решта приголосних відходить до наступного складу (при фонологічному складоподілі): /л¹ін-г¹віст/, /пор-т¹фел¹/, /тем-бро-вий/, /ша-лен-ство/ і відповідно сонорний чи нескладовий звук залишається в попередньому складі (при фонетичному складоподілі): [тов-сто], [с¹кул¹-птор], [ху-т¹ір-с¹ки)], [ци^е-ган-ски)], [крим-ски)];

б) якщо сонорній фонемі (звуку) передують шумні приголосні, то всі вони належать до наступного складу, як-от: /ни-ск¹л¹а/, /по-стр¹іл/, /кра-ве-цтво/ (у фонематичному записі); [а-кт¹ри-са], [ор-ке^у-ст¹рант], [т¹ка-цтво] (у фонетичному записі);

в) усі глухі шумні належать до наступного складу: /ху-стка/, /кул¹-ту-ри-стский/; аналогічно при фонетичному складоподілі, наприклад: [ста-ж¹и-стка];

г) якщо перша фонема (звук) – дзвінка шумна, а далі йдуть одна чи дві – глухі шумні, потім – сонорна, то межа між фонологічними і фонетичними складами проходить після дзвінкої консонанти, пор.: /роз-п¹ла-та/, /роз-с¹нів/ і [ро-стр¹і-л¹а-ти], [роз-ст¹ро-чка].

Таким чином, проаналізований нами матеріал виявив багато спірних питань щодо природи складу, його функціонального статусу та встановлення складоподілу на фонематичному та фонетичному рівнях. У наступних студіях плануємо докладніше зупинитися на артикуляційних та акустичних особливостях складу в українській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бас-Кононенко О. В. Фонетика / О. В. Бас-Кононенко // Сучасна українська

літературна мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / [А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін.]. – К. : Знання, 2010. – 270 с.

2. Брахнов В. М. Склад, його фонетична будова. Складоподіл / В. М. Брахнов // Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1969. – С. 340–357.

3. Жовтобрюх М. А. Фонетика / М. А. Жовтобрюх // Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – К. : Вища школа, 1972. – Ч. 1. – С. 90–126.

4. Карпенко Ю. О. Фонетика / Ю. О. Карпенко // Бондар О. І. Сучасна українська мова. Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посібн. / О. І. Бондар, Ю. О. Карпенко, М. Л. Микитин-Дружинець. – К. : Академія, 2006. – 367 с.

5. Коструба П. Фонетика сучасної української літературної мови / П. Коструба. – Л., 1963. – Ч. 1. – 100 с.

6. Лобода В. В. Фонетика і фонологія / В. В. Лобода // Сучасна українська літературна мова / [за ред. М. Я. Плющ]. – К. : Вища школа, 1994. – С. 16–43.

7. Наконечний М. Ф. Фонетика / М. Ф. Наконечний // Сучасна українська літературна мова / [за ред. Л. А. Булаховський]. – К. : Рад. школа, 1951. – Т. 1. – С. 127–229.

8. Семчинський С. В. Загальне мовознавство / С. В. Семчинський. – К. : Вища школа, 1996. – 236 с.

9. Тоцька Н. І. Фонетика і фонологія / Н. І. Тоцька // Сучасна українська літературна мова / [Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін.]; за ред. А. П. Грищенка. – [2-е вид.]. – К. : Вища школа, 1993. – 493 с.

10. Щерба Л. В. Фонетика французского языка / Л. В. Щерба. – Л. – М. – 1937. – 236 с.

Irina Savchenko

The problem of Ukrainian syllable division (the analytical review)

The article analyzes the rules of syllable division existent in Ukrainian linguistics, common and distinctive features in establishing borders between the syllables on phonological and phonetic levels are revealed.

Key words: Ukrainian syllable division, phonological syllable, phonetic syllable.

Світлана Яременко

ДИНАМІКА СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ

На прикладі дописів з періодичних видань кінця XIX ст. простежено процес усвідомлення тогочасним широким культурним загалом факту існування самостійної української мови й необхідності надання їй статусу літературної.

Ключові слова: мова, наріччя, літературна мова, рідна мова, статус мови.

На сучасному етапі розвитку теорії мовних контактів особливої актуальності набуває питання наслідків взаємодії мов етносів, оскільки найчастіше кінцевим її результатом досить часто стає асиміляція чи поглинання однієї мови іншою. Окреслена проблема стосувалася багатьох мов, однак найчастіше вона виникала в разі штучного обмеження сфери функціонування мови етнічного народу панівним. Така ситуація була типовою для української мови за часів колоніального режиму Російської імперії, а пізніше й для багатьох